

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra práva

Studijní program: Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Společné jmění manželů

Vedoucí bakalářské práce

JuDr. Paedr. Věra Švejdová

Autor

Bohuslava Janečková

2010

. PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Společné jmění manželů“ zpracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, v souladu s §47 b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejnění své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách

V Českých Budějovicích dne 5. 5. 2010

.....
podpis

Poděkování

Děkuji vedoucími práce JUDr. Paed. Věře Švejdové za odbornou pomoc při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

1. Úvod.....	2
2. Společné jmění manželů	3
2.1 Podstata společného jmění manželů, základní struktura	3
2.2 Obsah společného jmění manželů	7
2.3 Historie	9
2.3.1 Římské právo	9
2.3.2 Středověké právo	10
2.3.3 Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB).....	11
2.3.4 Zákon č. 265/1949 Sb., O právu rodinném	12
2.3.5 Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník.....	13
2.3.1 Právní úprava v 90. letech	14
3. Společné jmění v praxi.....	16
3.1 Vznik společného jmění manželů	16
3.2 Zúžení společného jmění manželů	18
3.3 Podnikání jednoho z manželů	22
3.4 Zánik společného jmění manželů	23
3.5 Zásady pro užívání věci.....	25
3.6 Zásady pro nakládání s věcí patřící do zaniklého nevypořádaného SJM 26	
3.7 Vypořádání	26
3.8 Právní úprava problematiky	33
4. Případy řešení společného jmění manželů při zániku manželů	36
4. Příklad konkrétní manželské smlouvy	41
5. Závěr	46
6. Summary	48
7. Přehled použité literatury	50

1. Úvod

Problematika majetkových vztahů provází prakticky každé manželství a stala se součástí každodenního života. Prakticky denně vstupujeme do nějakého právního vztahu, při kterém vznikají všem zúčastněným stranám nějaká práva a povinnosti. Pokud jsme v té době součástí instituce manželství, mohou mít tyto právní vztahy značný vliv na náš majetek, tedy společné jmění manželů. Nezáleží na tom, zda se jedná o práva k majetkovým hodnotám či naopak o závazky. Sledují se vždy pouze podmínky vzniku.

Z tohoto důvodu je třeba, aby tyto vzájemné majetkové vztahy manželů byly přesně upraveny vhodnou právní legislativou. I ta však zaznamenala značné změny, které přinesla doba a společnost. Tento právní vývoj jsem se snažila také charakterizovat ve své práci konkrétně v kapitole Historie.

Každá doba přináší své klady a zápory a bohužel, ta současná vnesla značný nárůst rozpadů manželství a následných rozvodů. Tento fakt potvrzuje například graf, který jsem vložila do následující kapitoly. S tímto jevem přicházejí i rozsáhlé a vleklé spory o majetek či naopak o závazky, které vznikly vůči třetí osobě například v podobě půjček.

Nejčastěji se jedná při vypořádání o půjčky, které si například partner vzal již při rozpadu partnerského vztahu ještě před rozvodem. Často ho k tomu vede i chuť pomstít se druhému z dvojice. Dalším problémem pak bývá spor o nemovitost, ve které oba manželé například i s dětmi bydlí. Doba pro vypořádání trvá často několik let a stává se nepřekonatelnou překážkou dalšího spokojeného života pro oba partnery.

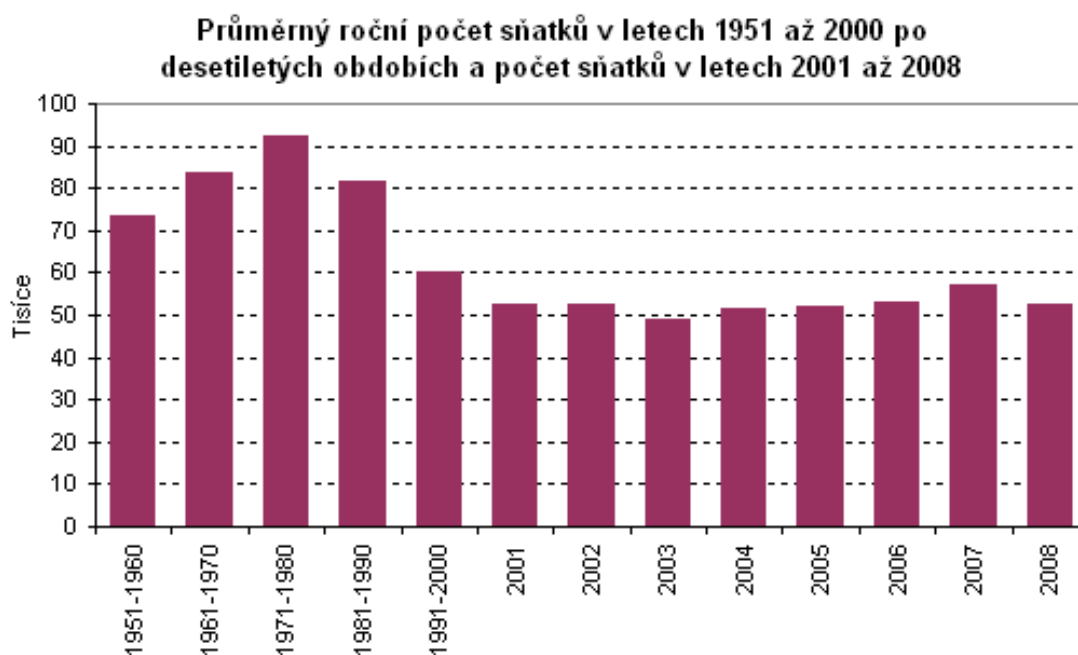
Z těchto důvodů je třeba překonat stávající předsudky k právnímu ošetření budoucích majetkových vztahů ještě před vznikem manželství. Budoucí manželé si musí uvědomit, že takový spor může značně ovlivnit i život jejich dětí či ostatních příbuzných. Pokusila jsem se tedy touto prací zvýšit informovanost svou i svého okolí o sledované problematice.

2. Společné jmění manželů

2.1 Podstata společného jmění manželů, základní struktura

Manželství v dnešní době není již tak pevný svazek, jak tomu bylo dříve. A ani jejich počet není zdaleka tak vysoký, což dokazuje následující grafické znázornění:

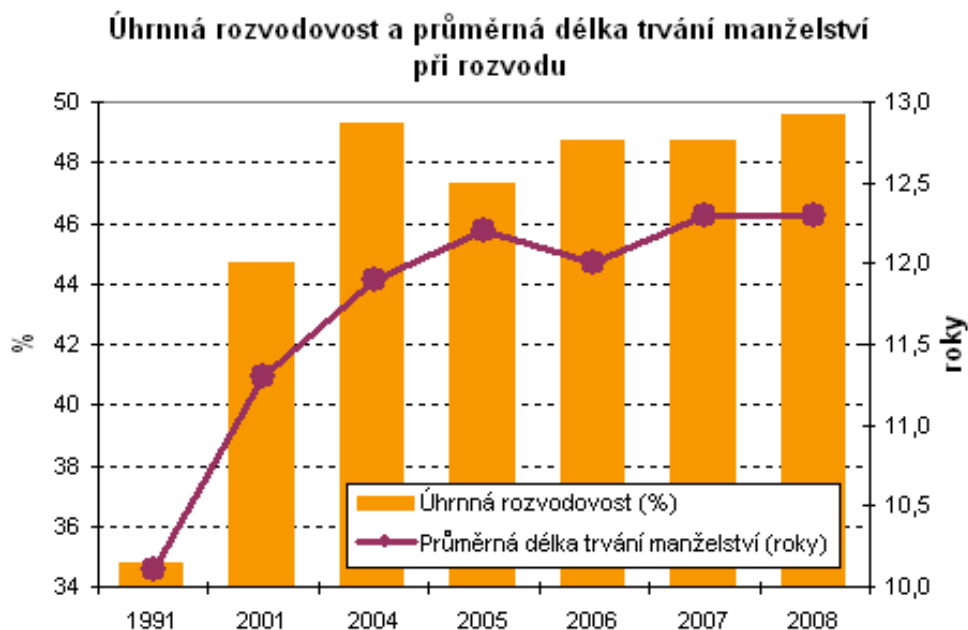
Graf č. 1

Zdroj: <http://www.czso.cz/>

Rozvod je jevem velice častým, a proto se řada párů uchyluje i k právní úpravě v rámci svých vzájemných majetkových vztahů. Pokud budeme sledovat vývoj rozvodovosti na našem území, naskytne se nám následující obrázek.

Graf č. 2

Zdroj: <http://www.czso.cz/>

Z tohoto důvodu lze chápat páry, které uzavírají předmanželskou smlouvu. Úprava společného jmění manželů se tak stává zajímavější. Co vlastně zahrnuje pojem „společné jmění manželů“?

Společné jmění manželů bylo vytvořeno jako náhrada za tzv. „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“, což byla zvláštní forma spoluvlastnictví.

Základním rozdílem mezi bezpodílovým spoluvlastnictvím a společným jměním manželů je následující:

- předmět SJM jsou věci i majetková práva a závazky, bezpodílové spoluvlastnictví obsahovalo pouze věci
- zákon neoznačuje společné jmění manželů jako druh spoluvlastnictví, neboť u spoluvlastnictví (podílového) nemohou být předmětem vlastnického práva pohledávky.

Pro společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví platí tyto společné zásady:

- zásada rovnoprávnosti manželů
- zásada společné a stejné účasti na nabývání práv.

Společné jmění manželů (dále jen SJM) bylo vloženo do Občanského zákoníku v roce 1998. Pokud se zaměříme na strukturu SJM, zjistíme, že souhrn majetku tvoří dvě skupiny položek:

- aktiva
- pasiva.

Aktiva označují majetek, který jeden z manželů či oba společně nabyli za dobu trvání manželství. Typickým příkladem je vyplacená mzda či jiná odměna za práci, nemocenské dávky, důchod či loterijní výhra. V případě, že jeden z manželů se věnuje umělecké činnosti, může být i umělecké dílo součástí těchto aktiv, pokud je prodáno a nabude finanční podoby – příjmu z umělecké činnosti. Výjimku tvoří následující majetek:

- ten, který nemůže být nabyt fyzickou osobou
- ten, který byl ve vlastnictví jen jednoho manžela ještě před vznikem manželství
- získaný v rámci dědictví
- získaný darem
- sloužící svou povahou k osobní potřebě jen jednoho z manželů
- věc, jež byla vydána jednomu z manželů při restituci v tom případě, kdy věc byla vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

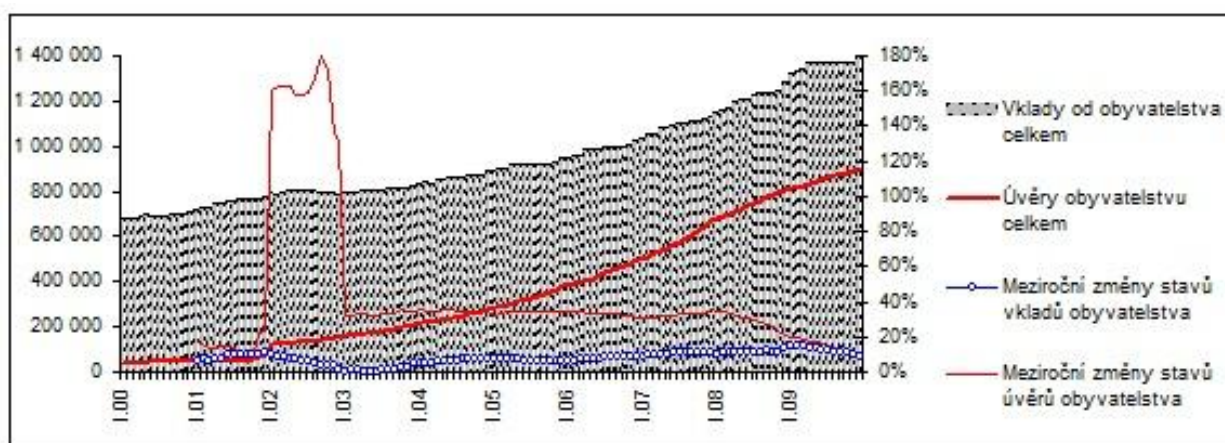
Ve společném jmění manželů se nacházejí i pasiva, jak jsem se již zmiňovala. Jedná se především o závazky, které vznikly za dobu trvání manželství, a nebere se zde ohled na původce závazku. Výjimky zde tvoří:

- závazky, týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich
- závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

To, co převyšuje míru přiměřených majetkových poměrů manželů, se posuzuje individuálně vzhledem k okolnostem a majetkovým poměrům manželů.

Potřeba úpravy vzájemných majetkových vztahů je významná především v oblasti závazků, což nám dokazuje vývoj zadluženosti domácností v České republice, který je následující:

Graf č. 3

Zdroj: <http://www.czso.cz/>

O výše uvedené majetkové položky se starají oba manželé společně. Při tomto nakládání je třeba vždy souhlasu obou manželů. Závazky plní oba manželé společně a nerozdílně. Pokud je jeden z manželů podnikatel a chce v této činnosti využívat společný majetek, musí mít písemný souhlas druhého

z manželů. Tento krok musí být realizován při prvním použití věci a platí i na další nakládání. Je-li tedy podnikatelská činnost po tomto rozhodnutí soudu vykonávána jedním z manželů za pomoci druhého, který není ovšem podnikatel, rozdělí se příjmy z podnikání mezi ně poměrem předem určeným v písemné smlouvě. Pokud ovšem taková smlouva neexistuje, příjmy se rozdělí rovným dílem.

2.2 Obsah společného jmění manželů

V případě společného jmění manželů jsou za obsah považovány jednotlivá práva a povinnosti obou manželů. Jejich rozsah je určen v rámci Občanského zákoníku. Určitá úprava je však také v rukou manželů, kteří se mohou na řadě věcí dohodnout.

Základním principem je, že každý z páru má stejná práva i povinnosti jako spoluvlastník, spoluvěřitel či spoludlužník. Platí zde tedy stejné principy jako u právní úpravy spoluvlastnictví. V následujícím odstavci analyzuji principy spoluvlastnictví, aby byla podobnost zřejmá.

Účastníci spoluvlastnictví rozhodují o nakládání se společnou věcí prostou většinou podle velikosti svých podílů. Při rovnosti hlasů nebo při nemožnosti dosáhnout většiny rozhodne na základě návrhu některého spoluvlastníka soud jako nestranný účastník majetkového vztahu. Každý z účastníků případu má předkupní právo na podíly ostatních spoluvlastníků, což neplatí v situaci, kdy druhý spoluvlastník má v úmyslu převést svůj podíl na osobu blízkou.

Společný bod tedy vidíme u podílu na společném jmění manželů a možnostech při nakládání označeného majetku. Totožná je také úloha soudu u sporných situací.

Při určování konkrétních položek obsahu je důležité rozlišovat práva a povinnosti, jež jsou společné pro všechny skupiny předmětů společného jmění, ale také soubor práv a povinností odlišný pro jednotlivé skupiny.

V případě společného obsahu je uplatňována zásada tzv. „solidárního závazku“. U závazků solidárních neboli koreálných vystupuje více účastníků na straně dlužníka a na straně věřitele. Pokud se jedná o stranu dlužníka, mluvíme o pasivní solidaritě. Pasivní solidarita zavazuje spoludlužníky povinností plnit věřiteli stejný podíl dluhu společně a nerozdílně. A věřitel má právo žádat plnění celé či částečné po všech dlužnících společně. Každý ze solidárních dlužníků odpovídá za celý dluh, až do chvíle jeho úplného splnění. Pokud dluh někomu ze solidárních dlužníků zanikne, trvá povinnost ostatních ze svých podílů na dluhu. Jestliže je dluh uhrazen kýmkoli ze skupiny, dluh zaniká pro všechny účastníky solidárního závazku. Dochází tedy k nerovnovážnému stavu mezi spoludlužníky. Tuto situaci řeší Občanský zákoník pomocí tzv. „regresů“. Z právní úpravy rozlišujeme dva druhy postihových vztahů:

- regres předběžný
- regres následný.

U předběžného regresu vzniká právo solidárnímu spoludlužníku, požadovat po ostatních spoludlužnících příspěvek podle jejich podílů, pokud po něm věřitel požaduje celé plnění převyšující jeho vlastní podíl. Poté může následovat úhrada celého dluhu jednou osobou a vznik regresu následného.

Strana věřitele je aktivní solidarita, která opravňuje kohokoli ze spoluvěřitelů žádat podíl či celou dlužnou částku. Může nastat situace, že dlužník splatí dluh jednomu ze spoluvěřitelů. Tím zaniká povinnost dlužníka plnit dluh vůči ostatním účastníkům vztahu. Následné nevyrovnané majetkové vztahy mezi spoluvěřiteli jsou závislé na vnitřní úpravě vztahů mezi věřiteli.

Povinnost solidarity platí i u části aktiv, která užívají a udržují manželé společně. Běžnou správu majetku může vykonávat pouze jeden z manželů, ovšem při důležitých záležitostech je třeba souhlasu i druhého z manželů. Pokud se tak nečinní, je právní úkon, jenž vyplývá ze správy neplatný.

Právní úprava přesně nedefinuje formu souhlasu. Platí zde obecné pravidlo možných alternativ. Účastník může dát souhlas písemně, ústně či konkludentně. Musí být ovšem patrné, že manžel/ka s činností souhlasí.

Musíme si být vědomi, že zásady v rámci společného jmění manželů mají charakter dispozitivní právní normy. Tedy umožňuje účastníkům prvního vztahu upravit si vzájemná práva a povinnosti vzájemnou dohodou písemného charakteru. Tato možnost vzniká zmínkou v zákoně „...není-li dohodnuto jinak...“. Tato vlastnost provází celou problematiku.

2.3 Historie

Vývoj manželského majetkového práva je úzce spjat s vývojem společenských vztahů a dále s vývojem manželství jako instituce. Postavení rodiny ve společnosti mělo významný vliv na vývoj obsahu majetkového práva.

Například v období rodových společností tvořil hlavní jednotku rod tzv. „genus“. Tehdy veškerý rodový majetek patřil rodu jako kolektivnímu subjektu.

Významným faktorem pro vývoj majetkového práva manželů bylo právo římské, které charakterizují v následujícím textu.

2.3.1 Římské právo

Římské pojetí rodiny a majetkových vztahů je velmi vzdálené od chápání vztahů, které dnes vznikají mezi manželi. Klasická římská neboli agnátská rodina představovala společenství osob a majetku. Byla založena na umělých právních vazbách, což je základní rozdíl například od příbuzenství kognátského tzv. „pokrevní“. Za hlavu rodiny byl považován otec, který měl dominantní postavení a také významný rozhodovací vliv. Při rozdělování práv na jednotlivé majetkové složky se přihlíželo na typ manželství. Záleželo, zda se jednalo o manželství přísné či volné.

Základním rozdílem bylo postavení ženy v instituci. V přísném manželství se žena podřizovala zcela moci manžela a veškerý její majetek, který přinášela do manželství, přecházel do vlastnictví muže formou věna. Žena neměla nárok vlastnit žádný majetek. Muž nesl naopak veškeré rodinné náklady a měl povinnost vyživovat manželku i děti přiměřeně svému stavu.

V manželství volném měla manželka svoji nezávislost na manželovi. Muž byl však stále hlavou rodiny. Rozdíl byl v tom, že žena mohla vlastnit majetek. Avšak i v tomto druhu svazku nesl muž vyživovací povinnost vůči manželce i dětem, ale žena mu přispívala na zvýšené náklady rodiny takzvaným věnem. Pokud žena vlastnila mimo věna i jiný majetek bylo zvykem, že ho dávala do správy svému muži, který za něj byl zodpovědný.

2.3.2 Středověké právo

Manželství a majetkové právo se formovalo pod vlivem katolické církve. Katolická církev vnesla do manželství nadřazenost muže, svátostnou povahu manželství, monogamii a nerozlučitelnost manželství.¹ Dále manželství bylo plně podřízeno církvi. Majetek ženy patřil pod správu muže, a v případě zániku manželství měla žena nárok na vyplacení věna, které do manželství vnesla. Tím vzniklo tzv. „zvláštní jmění“.

Ve středověkém manželském právu se můžeme setkat s majetkoprávní úpravou pokrevně příbuzných, tzv. rodinný nedíl – nedílové zřízení. Známé byly čtyři druhy nedílných majetkových společenství, členily se podle toho, kdo z rodiny stál v čele. Podle tohoto principu se rozlišoval typ otcovský,

¹ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo historie, současnost a perspektivy. 2.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s.73.

dědovský, bratrský, strýcovský, vdovský, popř. mateřský.² I v tomto majetkovém společenství se nadále uplatňuje nerovnoprávné postavení žen. Jejich nároky na majetek se uskutečňovaly pouze v případě, že nežil žádný mužský potomek. Manželkám byl vyplácen vdovský nedíl a sestrám věno v případě sňatku či v případě vstupu do kláštera.

Otcovský nedíl náležel rodičům, dětem, vnukům a popř. pravnukům. Hlavou rodiny byl otec, který uplatňoval moc nad ostatními členy rodiny. Do správy tohoto nedílu zpočátku patřil veškerý majetek příslušníků rodiny mimo osobních věcí. Postupem času byla tato podstata tvořena jen nemovitým majetkem a věcmi, které byly nezbytné k využívání tohoto nemovitého majetku. Právo disponovat s majetkem bylo možné až po souhlasu všech účastníků, což byl výrazný průlom ve vývoji majetkového práva.

Bratrský nedíl vznikl po otcově smrti, kdy se otcovský nedíl dělil podle počtu mužských potomků, tzv. „užší nedíl“. Každý z bratrů užíval určitou část, která se nemusela velikostí shodovat s jeho nárokem, majetková podstata nedílu zůstala zachována.

Vdovský nedíl získala matka (vdova) a její nezletilé děti. Hlavní náplní byly nemovitosti. Pokud některý ze synů dosáhl zletilosti, ujal se svého nedílu a vdovský nedíl zanikl.

2.3.3 Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (ABGB)

Tento zákoník stále nadřazoval muže jako hlavu rodiny, žena byla povinna plnit nařízení svého manžela, který musel poskytovat manželce výživu podle svého majetku. Manželství bylo bráno jako svazek dvou nerovnoprávných subjektů.

² Schelleová, I., Schelle, K. Civilní kodexy 1811-1850-1964. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2006, s. 253.

Co se týče vztahů v oblasti majetkového práva, zavedl jejich potřebnou úpravu. Jednalo se zejména o satební smlouvy, modifikace majetkového společenství, ustanovení o konkurzu a zákonné zastupování manželky. Základem manželského majetkového práva nebylo společenství statků. Pokud snoubenci neuzavřeli zvláštní úmluvu o jmění, tzv. satební smlouvu, platilo, že se na jejich poměrech nic nemění a každý z manželů má i nadále ve vlastnictví to, co měl dříve, a sám i nadále nabývá do svého majetek.³ V případě pochybností se bralo, že majetek nabyt manžel. Tento zákoník nově upravuje zánik společenství statků při prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů. V případě prohlášení konkurzu na majetek manžela mohla žena žádat o zrušení manželství nebo se postupovalo ve vypořádání jako v případě smrti jednoho z manželů.

2.3.4 Zákon č. 265/1949 Sb., O právu rodinném

Zákon č. 265/1949 vznikl po únorových událostech v roce 1948 a nabyl účinnosti dne 1. 1. 1950. Upravuje rodinné právo a majetkové vztahy v manželství. Objevuje se zde zákonné majetkové společenství, předchůdce tzv. „bezpodílového společenství manželů“.

V tomto zákoně se poprvé objevuje, že muž i žena mají stejná práva a povinnosti. V legislativě je tedy poprvé zakotvena rovnoprávnost. Manželé jsou povinni pečovat o sebe navzájem podle svých sil a podle poměru svých výdělečných a majetkových možností. Jmění, jehož nabude jeden z manželů v době manželství mimo věcí nabytých darem nebo dědictvím a věcí sloužících k osobní potřebě nebo výkonu jeho povolání, tvoří majetek společný tzv. „zákonné společenství majetkové“. Správu společného jmění může vykonávat každý z manželů. Toto společenství majetku může zaniknout, pokud o to jeden z manželů požádá. Lze také změnit rozsah tohoto jmění vytvořením soudního

³ Randvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva. Praha: C. H. BECK, 1999, s. 45.

zápisu či notářského zápisu. Tato úprava majetkoprávních vztahů mezi manželi platila až do 1. 4. 1964, kdy nabyl účinnosti nový platný občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

2.3.5 Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník

Tímto novým občanským zákoníkem č.40/1964 Sb. bylo nahrazeno zákonné majetkové společenství manželů institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Byla potlačena dispozitivnost zákonného majetkového společenství manželů a do popředí se dostala kogentnost ustanovení o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů. Hlavní právní úprava majetkových vztahů v manželství přestává záviset na zákoně o rodinném právu a přesouvá se do občanského zákoníku. Rodinné právo však nadále upravuje vztahy mezi manželi, rodiči a dětmi.

V bezpodílovém spoluvlastnictví manželů je vše, co může být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství (např. úspory vzniklé za trvání manželství, příjmy obou manželů), s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem a věci sloužící k osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů.⁴ Důležitá je především právní úprava v § 143 - 151. Věci v tomto vlastnictví užívají oba manželé společně, společně hradí též náklady na užívání a udržování jejich majetku. Věci nabyté jedním z manželů před uzavřením manželství zůstávají v jeho výlučném vlastnictví. V případě, že dojde mezi manželi k neshodě o právech a povinnostech vyplývajících z bezpodílového spoluvlastnictví, rozhodne na návrh jednoho z nich soud. V případě zániku manželství zanikne i bezpodílové společenství a dojde k vypořádání majetku. Při tomto právním kroku se vychází z toho, že podíly majetku jsou u obou manželů stejné.

⁴ zák. č. 40/1964

Tento zákon byl několikrát novelizován. Významnou úpravou byla novela zákona č. 131/1982 Sb., která částečně změnila otázku vypořádání. Zavedla totiž tzv. „zákonnou domněnku“ vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví.⁵ Tento nový pojem zaváděl možnost, že spoluvlastnictví nebylo vypořádáno ve lhůtě tří let od zániku manželství. V tomto případě, platilo, že výlučným vlastníkem movitých věcí se stal ten, který je užíval pro svou potřebu. U věcí nemovitých se manželé stali podílovými spoluvlastníky.

2.3.1 Právní úprava v 90. letech

S příchodem roku 1989 došlo k rozvoji podnikání, proto bylo třeba upravit majetkové vztahy mezi manželi v případě, že jeden nebo oba podnikají. Z důvodu těchto potřeb byla vytvořena další novelizace a vznikl zákon č. 105/1990 Sb., který stanovil podmínky pro společný majetek při podnikatelské činnosti. Tato právní úprava zavedla podmínku souhlasu druhého z manželského páru, pro užívání věci ze společného vlastnictví pro účely podnikání.

Další novela přišla v roce 1991, která se zabývala majetkem získaným v restituci a která byla známá jako zákon č. 509/1991 Sb. Dále se vrátil princip dispozitivnosti, což opět umožnilo, aby se manželé mohli odchýlit od zákonné úpravy a rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví na základě vzájemné dohody.

V roce 1992 byla odsouhlasena novela týkající se dohod o vypořádání mezi manželi a dohod o modifikaci bezpodílového spoluvlastnictví.

Zásadní změnu v majetkových vztazích mezi manželi přinesl zákon č. 91/1998 Sb., kdy se bezpodílové spoluvlastnictví manželů změnilo na společné jmění

⁵ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 225.

manželů, které platí dodnes. Jde o pokus zdokonalit dosavadní právní úpravy, zavedením například rovnosti manželů v manželských a majetkových vztazích a rozšíření majetkové základny o práva i závazky.

3. Společné jmění v praxi

3.1 Vznik společného jmění manželů

Společné jmění může vzniknout pouze a výlučně jen mezi manžely. Není tedy možné, aby společné jmění manželů vzniklo mezi druhem a družkou či mezi registrovanými partnery.

Zákon definuje manželství, jako trvalé společenství muže a ženy, které vzniká určitou formou předem stanovenou zákonem. Tato instituce má následující charakteristiku:

1. vzájemný vztah mezi manžely se považuje za velmi blízký,
2. účelem manželství je rovněž směna věcí a služeb mezi manžely,
3. ve většině společností partneři očekávají trvalost manželského svazku, a to i přes vlastní zkušenosti s předchozími manželstvími.

Podle právní úpravy je třeba svobodného a plného souhlasného prohlášení budoucích manželů, v němž souhlasí se společným vstupem do manželství. K prohlášení dochází:

- na matričním úřadě
- před církevním orgánem.

V druhém případě je však třeba předložení osvědčení o neexistenci možných překážek manželství. Tento dokument vydává a za jeho obsah zodpovídá právě matriční úřad. U listiny platí, že nesmí být starší tří měsíců.

Uzavřením manželství vzniká pro manžele určitá práva a povinnosti, která plynou z principu rovnoprávného postavení obou manželů. Podle platné právní úpravy vznikají následující práva:

- žít spolu a respektovat svou vzájemnou důstojnost,
- být si věrni,
- pomáhat si a pečovat společně o děti,
- vytvářet zdravé rodinné prostředí,
- společně se podílet na uspokojování potřeb rodiny.

Naopak platí, že nelze uzavřít manželství bez toho, aby alespoň v některém okamžiku jeho trvání nevzniklo společné jmění manželů. Není také možné odsunout vznik až ke dni zániku manželství. Společné jmění manželů vzniká ze zákona automaticky a je nedílnou součástí institutu manželství. Společné jmění manželů může být zužováno nebo naopak rozšiřováno v rámci jeho obsahu. K tomuto účelu se vytváří smlouva či notářský zápis o zužování či rozšiřování společného jmění manželů. Dále mohou manželé touto formou vyhradit zcela či částečně vznik nového jmění manželů. Tento krok se realizuje ke dni zániku manželství, pokud se tedy nejedná o věc tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Zmiňovaným právním krokem mohou upravit své budoucí společné jmění lidé, kteří do svazku teprve hodlají vstoupit. Upraví tak své budoucí majetkové vztahy. Pokud není smlouva či notářský zápis opatřen, má se za to, že veškerý majetek a závazky vzniklé za trvání manželství se automaticky stávají společným jměním manželů. Předmanželská smlouva má mít následující náležitosti podle par. 63 zákona o notářích a jejich činnosti, č. 358/1992 Sb.:

- místo, datum sepsání smlouvy
- jméno, příjmení a sídlo notáře
- jméno, příjmení, bydliště, rodné číslo účastníků úpravy
- prohlášení o způsobilosti k právním úkonům
- způsob ověření totožnosti účastníků
- obsah smlouvy
- údaje o schválení zápisu po přečtení jednotlivými účastníky úpravy
- podpisy jednotlivých účastníků
- otisk úředního razítka notáře a notářův podpis

3.2 Zúžení společného jmění manželů

Jak jsem se již zmínila, soubor položek tvořící společné jmění manželů lze právně zúžit či naopak rozšířit. Nezbytnou podmínkou tohoto kroku je vznik smlouvy a notářského zápisu. Manželé tak změni rozsah majetku (i pasiv) nabytých v minulosti i budoucnosti během manželství. Předmětem tohoto právního kroku mohou veškeré majetkové hodnoty a závazky, které jsou součástí společného jmění manželů bez výjimky.

Tento právní krok je realizován tedy dvěma formami:

- dohodou o zúžení společného jmění
- zúžení společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Dohoda o zúžení společného jmění

Jedná se o smluvní úpravu rozsahu společného jmění (dále jen SJM) odlišně od Občanského zákoníku. Úprava může představovat již zmíněné rozšíření či zúžení. Touto dohodou však lze upravit nejen rozsah SJM, které již součástí souboru je. Dohoda může upravovat právní režim či určitou majetkovou položku či objem závazků. Lze například vyjmout nemovitost či automobil, jež by jinak byla součástí společného jmění. Dohoda může být uzavřena i před uzavřením manželství – tzv. „předmanželská smlouva“, která obsahuje pravidla,

jimiž se musí obě strany řídit v rámci svých budoucích vzájemných majetkových vztahů. Platnost této listiny nastává při uzavření sňatku.

Tato dohoda musí být formou notářského zápisu, jinak se stává neplatnou. A jejím hlavním úskalím je, že nesmí v žádném případě zhoršit postavení třetí osoby – například věřitele. Z tohoto důvodu se manželé mohou vůči jiné osobě odvolat na listinu jen v případě, že situace a veškeré tyto informace byly třetí osobě – věřitel známy. Váže se tak například k dluhům, které vzniknou jednomu z manželů v budoucnu. Pokud by si manžel tedy bral spotřebitelský úvěr, musel by ještě před podpisem smlouvy upozornit budoucího věřitele na existenci a obsah této listiny. Jednání by mělo ale proběhnout před očitým věrohodným svědkem pro případné pozdější prokazování. Pokud se ovšem později nepodaří tuto skutečnost prokázat, bude se ve vztahu k osobě postupovat, jako kdyby žádná smlouva o úpravě rozsahu společného jmění manželů neexistovala. Daná dohoda může mít také podobu rozhodnutí soudu. Tato situace může nastat ze závažných důvodů či z důvodu podnikání. Tento způsob omezení či rozšíření má významnou výhodu. Je vůči třetím osobám více účinná než předcházející forma. Podnět soudu musí vždy podat jeden z manželů.

Zúžení společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Dohoda o zúžení SJM může mít také podobu rozhodnutí soudu. Tato situace může nastat ze závažných důvodů či z důvodu podnikání. Pro oba případy jsou určité charakteristické body společné. Tento způsob omezení či rozšíření má významnou výhodu. Je vůči třetím osobám více účinná než předcházející forma. Podnět vždy dává jeden z manželů. Dalším společným rysem je výrok soudu, který zní následovně: „...společné jmění dotyčných manželů se zužuje na věci tvořící společné vybavení domácnosti...“. Tímto soudním rozhodnutím vždy zaniká společné jmění manželů k těm majetkovým hodnotám, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Může ovšem nastat situace, kdy platí tzv. „dočasný režim společného jmění manželů.“ Jedná se o případ, kdy po zániku SJM, nedojde ke vzájemnému vypořádání. To v praxi znamená,

že pokud například manželovi po rozsudku o zúžení vznikne nový závazek, bude se sice vztahovat k jeho osobě, ale při exekuci by k vydobytí závazku mohl být postižen majetek, patřící do zaniklého společného jmění manželů.

Pro ukázkou přikládám konkrétní příklad: „Návrh na zúžení rozsahu společného jmění manželů“:

Okresní soud pro Prahu - Západ
Masarykova 8
110 00 Praha 1

Žalobkyně:

Jana Novotná, za svobodna Pechánková

narození 2. 3. 1978,
bytem Svatý Mikuláš 144, PSČ: 284 01

Žalovaný:

Marek Novotný,
datum narození 4. 12. 1976,
bytem Svatý Mikuláš 144, PSČ: 284 01

Návrh na zúžení rozsahu společného jmění manželů

Soudní poplatek:

1.000,-Kč – vylepen v kolcích

Přílohy: Živnostenský list žalovaného

Oddací list

I.

Dne 1.3.2002 uzavřela žalobkyně manželství se žalovaným. Manželství dosud trvá.

Žalovaný je živnostníkem a podniká v oboru truhlářství, od roku 2000.

Důkaz: Živnostenský list

Oddací list

výslech účastníků

S ohledem na výše uvedené se žalobkyně domnívá, že byly splněny podmínky pro to, aby soud v souladu s §148 odst. 2 občanského zákoníku zúžil společné jmění žalobce a žalovaného až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

II.

S ohledem na výše uvedené a v souladu s §148 odst. 2 občanského zákoníku žalobkyně navrhuje, aby soud vydal tento

r o z s u d e k :

společné jmění manželů Jany Novotné a Marka Novotného, kteří uzavřeli manželství dne 1.3.2002, se zužuje až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Jana Novotná

K výše uvedenému návrhu se v plném rozsahu připojuje pan Marek Novotný.

V Praze dne 4. 3. 2002

Marek Novotný

3.3 Podnikání jednoho z manželů

Zajímavá situace nastává ve chvíli, kdy jeden z manželů začne vykonávat výkon svého povolání jako osoba samostatně výdělečně činná. Jedná se o soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem na vlastní jméno a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. V tomto případě je třeba pro používání společného majetku k podnikatelské činnosti souhlasu druhého z dvojice ještě před zahájení podnikání. Forma tohoto souhlasu není přesně definována v právní úpravě. Může být zvolena forma písemného, ústního či konkludentního souhlasu. Při pokračování podnikatelské činnosti není třeba souhlas opakovat.

Úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů v rámci podniku a jeho majetku se nalézá v rozsudku Nejvyššího soudu České republiky, který byl vydán dne 27. 9. 2004. Rozsudek stanovuje, že hlavní úpravou dané problematiky je Občanský zákoník č. 91/1998 Sb., který definuje, že podnik je předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů v případě, že podnik náleží oběma manželům, kteří vystupují jako podnikatelé. Pokud je ale podnikatelem jen jedna osoba, jedná se o věc sloužící výkonu jen jeho povolání a podnik tedy patří do odděleného vlastnictví podnikající osoby. Nepatří tedy do společného jmění manželů. Tato úprava však neupravuje postavení tzv. „spolupracující osoby“.

Existuje také případ, kdy jeden z manželů funguje ve vztahu k podnikajícímu manželovi jako spolupracující osoba. Tímto případem se podrobněji zabývá především zákon o daních z příjmů, č. 586/1992 Sb. Jedná se totiž o zvláštní skupinu z tohoto hlediska, kterou neupravuje ani Živnostenský zákoník a Obchodní zákoník. Zákon o daních z příjmu definuje takovou osobu jako daňového poplatníka, který je odlišný od poplatníků pobírajících běžné příjmy ze závislé činnosti. Základním rozdílem je blízký vztah k podnikatelské osobě. Charakteristický prvek brání vytvořit pracovní poměr.

3.4 Zánik společného jmění manželů

Zánik společného jmění manželů může mít dvě formy:

- zánik společného jmění k určité věci, majetkovému právu či závazku
- zánik, který zahrnuje společné jmění jako komplex vztahů.

K prvnímu případu dochází:

- zánikem vlastnické práva
- prodejem věci
- darováním věci
- vyvlastněním
- spotřebováním
- zničením věci
- zánikem závazku
- splněním, započtením závazku
- uplynutím doby pro závazek či prekluzí.

Zánik části společného jmění manželů nemá nikdy vliv na trvání společného jmění k ostatním věcem či závazkům.

Musíme si uvědomit, že společné jmění manželů je spojeno s existencí institutu manželství. Zaniká tedy nejpozději zánikem manželství. Proto nyní rozeberu následující formy zániku manželství:

- zánik manželství smrtí jednoho z manželů
- prohlášením za mrtvého

- zrušení manželství rozvodem.

Zánik manželství smrtí jednoho z páru musí být vždy prokázán úmrtním listem.

K prohlášení za mrtvého je třeba postupovat předepsaným způsobem. Definitivní váhu má rozhodnutí soudu. Ten prohlásí osobu za mrtvou či nezvěstnou, pokud lze usoudit, že nežije. Prvním krokem je výzva k přihlášení nezvěstné osoby. K tomuto přihlášení má lhůtu jednoho roku. V rozhodnutí ovšem přímo uvede datum, ke kterému platí osoba za mrtvou. Manželství zanikne tedy dnem, kdy vyjde v platnost rozhodnutí o prohlášení za mrtvého, a rozsudek nabude právní moci. Obecně platí, že rozsudek o prohlášení za mrtvého může dojít, pokud nelze smrt osoby prokázat. Nelze tedy vystavit úmrtní list. Po prohlášení za mrtvého vznikají stejné právní následky jako v případě běžného úmrtí. Za mrtvou může soud prohlásit osobu, která je nezvěstná a soud je zahájen na základě návrhu jakékoli fyzické osoby.

Ke zrušení manželství rozvodem dochází na základě návrhu jednoho či obou z manželů. Při řízení soud sleduje, zda je institut tak hluboce rozvrácen, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Přitom bere v úvahu příčiny, které k rozvratu manželství vedly. Důvodů pro rozhodnutí soudu je velké množství. Může se jednat o nevěru, nedostatečné finanční příspěvky na vedení domácnosti, neshody v intimním životě či spory při výchově nezletilých dětí. Zvláštním případem je situace, kdy manželství trvá alespoň rok, ale manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí. Dále platí, že s rozvodem oba manželé souhlasí. V této situaci soud dále soužití nezkoumá a automaticky rozhoduje o rozvedení manželství. Velmi důležitou podmínkou je však také doložení písemné smlouvy účastníků upravující do budoucna vypořádání vzájemných majetkových vztahů. Dále je třeba dohodnout se předem na otázkách společného bydlení či vyživovacích povinností. Důležitým prvkem je také dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí do budoucna.

K zániku společného jmění manželů dochází také za dobu trvání institutu. K této situaci dochází v následujících případech:

- trest propadnutí majetku jednoho z manželů
- konkursem.

Podle trestního zákona zaniká společné jmění manželů rozhodnutím soudu o propadnutí majetku jednoho z manželů. K rozhodnutí soudu dochází z důvodu ochrany druhého z páru. Vždy propadá jen ten díl majetku, jež by po provedení vypořádání připadla odsouzené osobě. K zániku dochází dnem, kdy rozsudek nabude právní moci.

Vyrovnání zaniká na základě zákona o konkursu prohlášením o konkursu. Do této konkursní podstaty patří ta část, se kterou úpadce podnikal. Zde je vidět důkaz, jak potřebný je souhlas druhého z manželů při využívání společné věci k podnikatelské činnosti. Pokud k této situaci dojde a dosud nedošlo k vypořádání, je třeba jej provést.

Pokud společné jmění manželů zanikne již za dobu trvání manželství, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu. Podnět k tomu dává jeden z manželů. Jiná forma není přípustná.

3.5 Zásady pro užívání věci

U podílového spoluvlastnictví je užívání věci řízeno podle poměru jednotlivých podílů v daném majetkovém vztahu. V případě společného jmění manželů jsou tyto dva podíly rovny, pokud tedy není právním dokumentem určeno jinak. Při rozhodování o užívání věci dochází k tzv. „řízení o úpravě užívání věci“. Toto jednání spadá do procesu vypořádávání společného jmění manželů a jeho úprava se řídí zákonem o rodině.

3.6 Zásady pro nakládání s věcí patřící do zaniklého nevypořádaného SJM

V této kapitole se zaměřím na nakládání s věcí patřící do zaniklého nevypořádaného společného jmění manželů, neboť pro tuto problematiku není konkrétní zákonná ustanovení.

Základním principem je, že osoba, která má dosud spoluvlastnické právo k věci, která patří do společného jmění manželů, nesmí být vyloučena z užívání dané věci. Samozřejmě existuje i výjimka. Například soud může rozhodnout, že výlučným uživatelem věci je jen jeden z účastníků. K tomuto rozhodnutí může dospět na základě výjimečných okolností, kterými může být nepřístojné chování jednoho účastníka řízení k druhému. Dalším důvodem může být špatné zacházení s věcí, která patří do společného majetku, dále chování znemožňující klidné spoluužívání společného majetku.

Protože vypořádání společného jmění manželů má konstitutivní charakter, nemůže zde být použit tzv. „rozpor s dobrými mravy“, který má svou právní úpravu v Občanském zákoníku.

V rámci řízení, které upravuje budoucí užívání věci, která spadá do dosud nevypořádaného SJM a jež má hmotněprávní základ, může soud překročit návrh manželů a upravit majetkové vztahy jinak, než si sami navrhli.

3.7 Vypořádání

Vypořádání je realizováno pomocí tzv. „Dohody o vypořádání společného jmění manželů“. Tato dohoda má vždy písemnou formu. Pokud je součástí SJM nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Pokud se vypořádání neprovede na návrh některého z páru, zakročí soud. Pokud ani do tří let po zániku manželství nedojde k vypořádání dohodou nebo nerozhodl ani soud, platí o movitých věcech, že manželé se vypořádávají podle

stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá.

Každý z páru je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co vynaložil na společný majetek. Je však také povinen nahradit to, co ze společného jmění bylo vydáno na jeho vlastní majetek. Při tomto vypořádání se přihlíží především k potřebám dětí v rodině a k péči manželů o zbytek rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. U ostatních položek platí, že podílové spoluvlastnictví je stejné.

Naše legislativa rozlišuje tři způsoby vypořádání:

- dohodou manželů
- rozhodnutí soudu
- uplatnění nevyvratitelné právní domněnky – vypořádání po marném uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů.

První dvě možnosti jsem již rozebírala, proto se zaměřím na zákonnou domněnku vypořádání. Ta platí u těchto položek:

- ohledně *movitých věcí*, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá.
- *ostatní movité věci a nemovitosti*, které dříve tvořily SJM, budou napříště v podílovém spoluvlastnictví, přičemž podíly obou manželů budou stejné.
- totéž bude přiměřeně platit rovněž o ostatních doposud společných majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželů.

Pro vypořádání platí následující obecné zásady:

- rovnost podílů
- princip zápočtu
- potřeby nezletilých dětí
- hledisko péče o rodinu a zásluh o nabytí a udržení společného jmění manželů.

Princip zápočtů uplatňuje povinnost uhradit ze společného jmění to, co se na tento majetek vynaložilo z majetku výlučného majetku jednoho z manželů. O tuto náhradu se však fyzická osoba musí zažádat přímo u soudu, neboť automaticky nevzniká.

Zvláštní úprava platí pro vypořádání v případě investic. Mohou nastat dvě situace:

- hodnota věci od doby investice se zmenšila
- hodnota věci od doby investic se zvětšila.

V prvním případě se vrací poměrná částka. Pokud se však hodnota zvětšila, nebere se toto zvýšení v úvahu a vrací se jen původně investovaná částka. Pro představu uvádím konkrétní příklad:

1. Investice měla podobu domu v původní hodnotě 1.500.000,-Kč. Jeden z manželů investoval do renovace budovy 500.000,-Kč. Během pěti let od realizace investice se celková hodnota nemovitosti snížila na 1.000.000,-Kč vlivem stárnutí.

Poměrná investice z tohoto případu činí 250.000,-Kč, což je $\frac{1}{4}$ z celkové hodnoty. Pokud druhý z manželů dostane podíl menší než je $\frac{1}{2}$ z investice, snižuje se náhrada na investici na částku 125.000,-Kč.

Dále rozeberu náležitosti, které musí mít dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů. Aby byla listina platná, musí obsahovat:

- smluvní strany s uvedením bydliště a rodného čísla
- vypořádání vzájemných majetkových vztahů
- úprava společného bydlení
- vyživovací povinnost
- úředně ověřené podpisy.

Pro představu přikládám níže uvedený příklad této dohody:

Jan Pekárek, r.č. xxx

bytem Masarykova 55, Kutná Hora, PSČ: 284 01

a

Petra Pekárková, r.č. xxx

bytem Masarykova 55, Kutná Hora, PSČ: 284 01

uzavřeli níže uvedeného dne tuto

Dohodu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností společného bydlení a o vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu

Článek I.

VYPOŘÁDÁNÍ VZÁJEMNÝCH MAJETKOVÝCH VZTAHŮ

1. Účastníci této dohody se dohodli na tom, že z věcí, které patřily do jejich společného jmění se okamžikem právní moci rozhodnutí o rozvodu jejich manželství stane výlučným vlastnictvím Jana Pekárka

- PC značky ACER – Aspire 3690
- monitor LCD značky ACER
- automobil značky ŠKODA FABIE
- televizor značky THOMSON
- DVD přehrávač značky FERGUSON
- vysoušeč vlasů značky ETA
- veškerá vybava syna (oblečení, postel, vybavení pokoje apod.)
- mikrovlnná trouba značky Moulinex

2. Účastníci této dohody se dohodli na tom, že z věcí, které patřily do jejich společného jmění se okamžikem právní moci rozhodnutí o rozvodu jejich manželství stane výlučným vlastnictvím Petry Pekárkové:

- notebook značky ACER
- LCD monitor
- veškeré vybavení domácnosti nacházející se v bytě nacházející se v domě č.p. 46 Masarykova 55, Kutná Hora, PSČ: 284 01, s výjimkou těch věcí, které podle této dohody náleží Janu Pekárkovi.

3. Účastníci této dohody činí nesporným, že paní Pekárková nabyla před uzavřením manželství nebo jako dar výlučně její osobě veškeré vybavení tvořící ložnici, žehličku značky ETA a pračka značky Whirlpool a tyto věci nespadají do společného jmění manželů.

4. Jan Pekárek se zavazuje na vyrovnání podílů uhradit Petře Pekárkové do 28.10. 2010 částku 370.000,- Kč na její účet ubanky č.....

5. Věci a jiné majetkové hodnoty, které nejsou uvedeny v předchozích člancích této dohody, a které ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství účastníků této dohody náleželi do společného jmění účastníků této dohody, se stávají výlučným vlastnictvím toho z účastníků, který je měl ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství u sebe v držbě.

Článek II.

ÚPRAVA SPOLEČNÉHO BYDLENÍ

1. Účastníci se dohodli též na vypořádání práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu tak, že se Petra Pekárková zavazuje vyklidit doposud společný, a to nejpozději do 30 dnů ode dne připsání částky 370.000,-Kč dle článku I odst. 4 této dohody na její účet.

2. Petra Pekárková se zavazuje do 30 dnů ode dne připsání částky 370.000,-Kč dle článku I odst. 4 této dohody na její účet ohlásit změnu místa svého trvalého pobytu dle zákona č. 133/2000 Sb. tak, aby již jejím místem trvalého pobytu nebyl bývalý společný byt.

Článek

III.

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

1. Petra Pekárková se zavazuje od měsíce dubna 2010 platit Janu Pekárkovi výživné ve výši 5.000,-Kč měsíčně, splatných vždy k 15. dni v měsíci.

2. Účastníci se dohodli na tom, že nárok Jana Pekárka na výživné podle tohoto článku zaniká uplynutím doby do 18 let věku dítěte či do 25 let v případě dalšího studia.

Článek IV.

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

1. Ustanovení této smlouvy, kterým dochází k vypořádání společného jmění manželů, nabývají účinnosti dnem právní moci rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství účastníků této dohody. Ostatní ustanovení této dohody nabývají účinnost dnem jejího podpisu oběma účastníky včetně ustanovení článku I. odstavec 5.

2. Účastníci prohlašují, že touto dohodou došlo k úplnému vypořádání jejich majetkových vztahů plynoucích z jejich společného jmění manželů a vztahů týkajících se společného bydlení a vzájemné vyživovací povinnosti, jsou zcela vyrovnaní a nemají vůči sobě žádné nároky z titulu zaniklého společného jmění a společného bydlení.

3. Účastníci této dohody prohlašují, že tuto dohodu uzavřeli nikoliv v tísní a že je výrazem jejich skutečné a svobodné vůle. Dohodu si pečlivě přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují svými vlastnoručními podpisy.

V Praze dne 1. 3. 2010

Petra Pekárková

Jan Pekárek

3.8 Právní úprava problematiky

Základním zdrojem z hlediska právní úpravy je § 143 až 151 a § 703 až 709 Občanského zákoníku. Nyní bych se tedy chtěla věnovat jednotlivým částem této právní úpravy.

§ 143 přesně definuje položky, které společné jmění manželů tvoří. V odstavci a) je uvedena charakteristika strany aktiv a v odstavci b) část závazků. Tuto definici nebudu dále rozšiřovat, neboť jsem se jí podrobněji věnovala již v přecházející kapitole. V této kapitole je také analyzován případ, kdy se jeden z manželů stane společníkem obchodní společnosti či členem družstva. Situace automaticky nezakládá nabytí podílu na právech a povinnostech druhého z páru. Výjimku ovšem tvoří účast v bytových družstvech. V paragrafu v části a) je dále uváděna možnost rozšíření či zúžení společného jmění manželů, čímž manželé změní rozsah společného majetku. Tuto možnost jsem výše již také analyzovala. Právo navíc přesně vymezuje řešení situace, kdy je předmětem smlouvy nemovitost, jež náleží do společného majetku či naopak do výlučného majetku jednoho z páru. V tomto případě nabývá listina účinnosti dnem vkladu do katastru nemovitostí. V právní úpravě dále můžeme nalézt alternativu úpravy budoucích majetkových vztahů, které teprve vzniknou po uzavření sňatku.

§ 144 předepisuje, že veškerý majetek a závazky nabyté za dobu trvání manželství automaticky tvoří společné jmění manželů.

§ 145 popisuje základní obecné zásady pro nakládání, spravování a užívání majetku, který je součástí společného jmění. Předepisuje, že všech těchto činností se účastní oba manželé společně. Činnost však může vykonávat i každý z manželů jednotlivě. V jiných případech je třeba souhlasu druhého z manželů, což jsem již výše zmiňovala. Dalším pravidlem je povinnost plnit společné závazky společně a nerozdílně. Následné právní úkony se týkají opět obou manželů.

§ 146 upravuje případ, kdy jeden z manželů započne podnikatelskou činnost, především situaci, kdy nakládá s majetkem společným.

§ 147 předepisuje možnost tvorby smlouvy formou notářského zápisu pro úpravu správy společného majetku.

§ 148 definuje alternativu rozhodnutí soudu v této problematice. Zásah soudu je potřebný k zúžení společného jmění manželů s výjimkou věcí, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti v těchto případech:

- ze závažných důvodů
- vznik podnikatelské činnosti jednoho z manželů
- vznik neomezeného ručení jednoho z manželů

Dále se zde nalézá úprava rozdělení příjmů z podnikatelské činnosti.

§ 149 se zabývá zánikem společného jmění. Přesně stanovuje postup pro tento právní krok. Specifikuje pořadí jednotlivých kroků, které je následující:

- zánik manželství
- vypořádání.

§ 150 konkretizuje postup při vyřizování dohody o vypořádání. V případě, že do společného jmění manželů spadá i nemovitost, musí se s účinností čekat na vklad informace do katastru nemovitostí. Zaručuje také, že práva věřitelů nesmí být dotčena zánikem manželství a tedy i společného jmění manželů. Také upravuje situaci, kdy k vypořádání nedošlo ani po uplynutí doby tří let. Vypořádání je vytvořeno na základě vypořádání ze zákona, nikoli na základě dohody obou manželů.

§ 151 umožňuje obnovení společného jmění manželů za stálého trvání manželství vydáním soudního rozhodnutí v této věci.

Další část paragrafů zákona se věnuje především oblasti společného nájmu bytu manželů.

§ 703 se věnuje vzniku společného nájmu, ke kterému dochází vytvořením nájemní smlouvy za dobu trvání manželství. Pokud je však nájemní smlouva uzavřena jen jedním z manželů, ke společnému nájmu dochází pouze v případě, že manželé spolu trvale žijí.

§ 704 definuje situaci, kdy je nájemní smlouva podepsána ještě před vznikem manželství, pak společný nájem vzniká až po uzavření manželství.

§ 705 vysvětluje postup při zániku manželství z hlediska dané problematiky. Daný postup je takový, že soud rozhodne o zrušení společného nájmu a určí, kdo bude nadále nájemcem sám. Při tomto rozhodování se bere ohled i na zájmy nezletilých dětí v manželství.

§ 706 definuje, že v případě úmrtí nájemce, přechází práva a povinnosti na děti, rodiče či další příbuzní, ti však musí prokázat, že žili v den jeho smrti ve společné domácnosti a nemají vlastní byt.

§ 707 doplňuje, že v případě existence pozůstalého manžela, stává se ten jediným nájemcem.

Další úpravu můžeme najít v zákoně o rodině, ze kterého také čerpám.

4. Případy řešení společného jmění manželů při zániku manželů

- Manželka zjistila, že si její manžel půjčil od komerčního věřitele peníze, které nesplácel. Situace se vyhrtila až k příchodu exekutora. Z následného jednání vyplynulo, že muž jednal bez souhlasu ženy a také že již byl odsouzen v jiném případě za úmyslné nesplácení dluhu a soud rozhodl o jeho povinnosti ho zaplatit. Dále bylo zjištěno, že dluhy celkem činí 135.600,-Kč. Ze shrnutí plyne, že muž jednal bez souhlasu manželky a dluhy byly vytvořeny za dobu trvání manželství. Také bylo zjištěno, že z peněz neměla žádný prospěch.

Jaké bude tedy následné řešení problému? Z důvodu neexistence jiné písemné úpravy společného jmění manželů platí obecná právní úprava této problematiky, tedy do společného jmění spadají i veškeré závazky, jež vznikly alespoň jednomu z manželů za dobu trvání manželství. Jedinou výjimku tvoří úvěry, které jsou účelově vázané k majetku, který je výlučně ve vlastnictví jen jednoho z manželů. Tato výjimka ovšem v našem případě neplatí, neboť půjčky nebyly vázány na konkrétní majetek. Manželku nezachrání ani to, že k půjčce nedala souhlas, ba o ní ani neměla tušení do příchodu exekutora. Ten má proto důvod dlužnou částku i s úroky a s náklady na exekuci požadovat i na manželce v rámci jejich společného jmění manželů a v jeho rozsahu. Jediné, co nemůže být exekucí postiženo je její oddělený majetek. Odsouzen byl totiž jen její muž, nikoli její osoba.

- Manželka má svěřené do péče dvě nezletilé děti. Dříve žili společně s manželem ve společné domácnosti až do chvíle, kdy se manžel začal dopouštět domácího násilí. K problémům se ještě přidaly rostoucí dluhy

ze strany manžela. Stejně jako u předchozího případu žena o půjčkách nevěděla, avšak také vznikly za dobu trvání manželství. Rozdíl byl v tom, že na smlouvách o půjčkách byl i její podpis, který vytvořil její manžel. Tato situace bude od předchozího případu odlišná právě kvůli padělanému podpisu.

- Manželství, které vzniklo dne 11. 7. 2001, bylo soudem prvního stupně ukončeno rozvodem dne 3. 6. 2005. Soud následně upravoval i zanikající majetkové vztahy a zabýval se především úpravou užívání nemovitosti – dům č. p. 507. Tuto nemovitost nabyli oba účastníci ještě za dobu trvání manželství a tvoří tedy součást společného jmění manželů, což potvrzuje záznam v katastru nemovitostí. V této evidenci jsou manželé uvedeni jako vlastníci oba. Sledovanou nemovitost užívá žalovaný. Ten zcela odmítá jakékoli užívání žalobkyní. Ta bydlí v současnosti v nevyhovujících podmínkách u svých rodičů v rodinném domě. Soud se rozhodl aplikovat zákon o rodině.

Rozhodl se, že žalobkyně do doby konečného vypořádání společného jmění manželů má stejné právo užívat předmětnou nemovitost jako osoba žalovaného.

Následně se však žalovaný odvolal, na což má ze zákona právo. V dalším soudním řízení byl předchozí rozsudek zrušen. Rozsudek zněl v tom smyslu, že odvolací soud se ztotožnil s právním závěrem, že projednané nemovitosti jsou součástí zaniklého nevypořádaného společného jmění manželů. Právo na užívání nemovitosti přiřkl žalovanému a u žalobkyně rozhodl o nezákonnosti užívání této nemovitosti. Na základě rozvodového spisu a kupní smlouvy rozhodl ohledně sledované nemovitosti tak, že účastníci spolu nežili v době, kdy žalovaný odstěhoval ze společného bytu věci žalobkyně. Nemovitosti byly koupeny v době, kdy dům ještě rozestavěnou stavbou.

Následně byla uzavřena smlouva o dílo na dostavbu. Žalobkyně v té době v nemovitosti nebydlela a bydlela tedy v jiném bytě.

- Cizinka s trvalým pobytem v ČR a nemovitostí ve vlastnictví na Ukrajině, která byla pořízena před uzavřením manželství s občanem ČR by chtěla zmiňovanou nemovitost prodat a koupit za tyto peníze nemovitost na území ČR. Zajímala se tedy o to, jestli koupená nemovitost bude společným jměním manželů nebo jestli bude v jejím výlučném vlastnictví a jak se bude postupovat v případě rozvodu.

Protože uzavřením manželství automaticky zakládá vznik společného jmění manželů a vzniká také automaticky rovné postavení manželů po stránce hospodářské, případné financování koupi nemovitosti z prostředků získaných prodejem nemovitostí, které patří výlučně do vlastnictví manželky, by znamenalo, že nová nemovitost by byla také výlučným vlastnictvím manželky. Podmínkou by však byla smlouva, která by zněla na její jméno. Při vyrovnání po případném rozvodu by se vypořádávaly pouze různé investice, které do údržby a opravy této nemovitosti plynuly.

Pokud se zaměříme na koupi nemovitosti společně s manželem, kvůli které se bude uzavírat i smlouva o hypotéce, jež bude také společná, zjistíme, že nemovitost bude patřit do společného jmění manželů. V případě, že by žena uhradila hypotéku sama celou z finančních prostředků plynoucích z prodeje nemovitosti, bylo by třeba sepsat zúžení společného jmění manželů. Stále by totiž v katastru nemovitostí byli uvedeni oba manželé jako vlastníci, což by při rozvodu znamenalo, že nemovitost by se musela vypořádat jako součást společného jmění manželů.

- Pan Novák začal ještě před sňatkem stavět rodinný dům. Všechny dokumenty byly vystaveny na jeho jméno a finanční prostředky také plynuly z jeho zdrojů. Následující manželství trvalo 10 let, během nichž prodal tento rodinný dům. Na dokumentech k prodeji této stavby bylo uvedeno opět jen jeho jméno. Prodejem vznikly volné finanční prostředky, které manželé použili společně k nákupu jiné nemovitosti. Celková částka však byla vyšší, a tak zbývající rozdíl doplatili manželé společně. Po deseti letech začalo docházet ovšem ke sporům a následně k rozpadu manželství. Po rozvodu došlo k vypořádání společného jmění manželů a nyní vznikl spor o finanční prostředky, které byly použity k nákupu poslední nemovitosti.

Pokud se podíváme na tento případ z pohledu obecné úpravy této problematiky, platí, že pokud není opak prokázán, počítá se majetek nabytý za dobu trvání manželství do společného jmění manželů. Podíly manželů na tomto majetku jsou tak sobě rovné. Je tedy důležité prokázat, do jaké míry byla nemovitost postavena při uzavření manželství. Počítá se tedy, že po uzavření manželství plynuly finanční prostředky na stavbu ze společného jmění. Pokud by tedy stavba celá byla postavena před manželstvím, patřila by do výlučného majetku pana Nováka. V tomto případě, by finanční prostředky, které plynou z prodeje této nemovitosti, patřily také do výlučného majetku muže. Pokud je před sňatkem postavena pouze část, pak do výlučného jmění manžela patří ta část finančních prostředků z prodeje, která odpovídá hodnotě této části stavby.

Z výše uvedeného vysvětlení plyne, že je třeba prokázat, jaké hodnoty stavba dosahovala před vznikem manželství. Další možností je dohodnout se s manželkou. Pokud ovšem mají manželé upraveno v této oblasti zúžené společné jmění manželů, není zde žádný problém při vypořádání.

- V září 2002 se pan Stárek rozvedl po 20 letech manželství po dokázané nevěře manželky. Během manželství si koupili společný družstevní byt, ve kterém celou zbývající dobu manželství bydleli společně. Při rozvodu se byt prodal a peníze se mezi ně rozdělily rovným dílem. Vybavení bytu si společně rozdělili či ho vyhodili. V roce 2008 však pan Stárek obdržel předvolání ohledně vypořádání společného jmění manželů. Jaký je tady postup při této situaci?

Nejdříve si musíme uvědomit, že k vypořádání dochází třemi způsoby:

- písemně na základě dohody obou manželů,
- soudně na návrh jednoho z manželů,
- zákonná domněnka.

U druhé možnosti existuje lhůta tří let, která se počítá do zániku manželství. Záleží tedy, kdy nabyl rozsudek o rozvodu právní moci. V případě uplynutí lhůty tří let se uplatňuje třetí alternativa – zákonná domněnka. V této situaci platí u movitých věcí, že každého je to, co trvale užívá jako vlastník pro svou potřebu, své rodiny či své domácnosti. U nemovitostí se uplatňuje princip rovných podílů.

4. Příklad konkrétní manželské smlouvy

Konkrétní smlouva

Předmanželská smlouva

Jan Pekárek, r.č. XXXXXXXX, bytem Kutná Hora, Masarykova 12 a
Petra Pekárková, r.č. XXXXXXXX, bytem Kutná Hora, Studentská 34
uzavřeli dne tuto

Smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění

I.

Účastníci této smlouvy plánují uzavřít dne 13. 5. 2004 manželství. V souvislosti s tím, se účastníci této smlouvy dohodli na zúžení zákonem stanoveného rozsahu jejich budoucího společného jmění manželů.

II.

Účastníci této smlouvy se dohodli na úpravě svých budoucích majetkových vztahů v manželství tak, že předmětem výlučného vlastnictví každého z nich budou:

Příjmy z podnikatelské činnosti každého z účastníků, kterými se rozumí:

- příjmy z podnikatelské činnosti vykonávané jedním z účastníků na základě jejich živnostenského oprávnění
- příjmy představující podíl na zisku ze sdružení, jehož se účastní pouze jeden z účastníků
- příjmy představující podíl na zisku tichého společníka na základě smlouvy o tichém společenství, kde jako tichý společník vystupuje pouze jeden z účastníků
- příjmy představující podíl na zisku společníka obchodní společnosti, nebo člena družstva
- movité věci nabyté některým z účastníků pro potřeby výše uvedené podnikatelské činnosti
- movité věci získané z příjmů plynoucích z podnikatelské činnosti.

III.

Účastníci smlouvy berou na vědomí, že na tuto smlouvu se mohou vůči třetí osobě odvolávat jen tehdy, jestliže je ji tato smlouva známa.

V Praze dne

Petra Pekárková

Jan Pekárek

Rozbor konkrétního příkladu

Tato konkrétní smlouva vylučuje ze společného jmění manželů následující příjmy z podnikatelské činnosti, které se člení do následujících skupin:

- příjmy vykonávané na základě živnostenského oprávnění
- příjmy představující podíl na zisku ze sdružení, jehož se účastní pouze jeden z účastníků
- příjmy představující podíl na zisku tichého společníka na základě smlouvy o tichém společenství
- příjmy představující podíl na zisku společníka obchodní společnosti, nebo člena družstva

Dále v rámci zúžení společného jmění manželů byly vyňaty veškeré movité předměty následujícího charakteru:

- movité věci nabyté některým z účastníků pro potřeby výše uvedené podnikatelské činnosti
- movité věci získané z příjmů plynoucích z podnikatelské činnosti.

Upraveny tak byly veškeré příjmy z podnikatelské činnosti vymezené podle zákona o daních z příjmu. Zúžení se tak netýká vzniklých závazků tedy pasiv. Také se nedotýká nemovitostí, které tvoří část aktiv společného jmění manželů.

Sociální výzkum v oblasti dané problematiky

Svou bakalářskou práci jsem se rozhodla doplnit o sociální výzkum. V rámci tohoto výzkumu jsem se zajímala o názor naší společnosti na problematiku majetkových vztahů v manželství, konkrétně na uzavírání předmanželské

smlouvy. Zjišťovala jsem, zda i nadále převládají názory o zbytečnosti těchto právních kroků nad pragmatičností. Také jsem sledovala, jaké rozdíly vznikají při porovnání těchto názorů u různých věkových skupin.

Přípravná fáze

Pro tento sociální výzkum jsem použila metodu dotazování – anketa. Tato forma se mi zdála nejschůdnější a pro předmět výzkumu nejvhodnější.

Jako cílovou skupinu jsem vybrala náhodný vzorek 50 osob, kterou jsem následně rozčlenila podle jednoho klíče – věk.

Pokládala jsem tuto otázku: „Uzavřeli byste předmanželskou smlouvu v případě Vašeho vstupu do manželství?“. Dotazujícím jsem připravila tyto možné odpovědi:

- Určitě ano.
- Spíše ano.
- Nevím.
- Spíše ne.
- Rozhodně ne.

Realizace

Při realizaci výzkumu jsem se často setkala s nerozhodností. Často byli lidé rozhodnutí o správnosti kroku, ale nebyli si jisti, zda by dokázali takový krok navrhnout. Měli obavy o špatné pochopení partnera. Tato skupina se posléze rozhodla pro odpověď: „Spíše ne.“

Zpracování výsledků a jejich interpretace
Interpretace výsledku mého výzkumu je následující:

Tabulka č. 1

Uzavřeli byste předmanželskou smlouvu v případě Vašeho vstupu do manželství?	
Určitě ano.	5%
Spíše ano.	6%
Nevím.	11%
Spíše ne.	18%
Rozhodně ne.	10%

Pro lepší znázornění uvádím výsledky v tomto grafu:

Graf č. 4

5. Závěr

V rámci své bakalářské práce jsem se zaměřila na problematiku právní úpravy společného jmění manželů. Tato problematika mě zaujala z důvodu nárůstu rozvodovosti v České republice ale i v zahraničí, což dokazují hned na začátku práce v teoretické části.

Úpravu budoucích majetkových vztahů považuji za podstatnou také z důvodu rychlého tempa růstu zadluženosti českých i evropských domácností, neboť právě dluhy bývají častým kamenem úrazu při vypořádávání společného jmění.

Celou práci jsem rozčlenila do teoretické části, ve které se věnuji vysvětlení podstaty, obsahu, vzniku, historii a zániku společného jmění manželů. Snažila jsem se také charakterizovat právní krok zúžení společného jmění manželů, jako jedné z možností ochrany výlučného majetku jednoho z manželů. Protože společné jmění manželů se dotýká a využívá obecné zásady pro užívání a nakládání s věcí, věnovala jsem se částečně i této problematice pro lepší pochopení celé oblasti. Významnou částí teoretické části byla také etapa vypořádání a právní úprava, která pro celou problematiku existuje.

Ve druhé části jsem představila konkrétní případy problémů vzniklých v této oblasti. Zdrojem mi bylo mé okolí, ale i internet, který v různých právních poradnách tyto problémy řeší.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na konkrétní praktický příklad úpravy budoucího společného jmění manželů. Použila jsem příklad předmanželské smlouvy, který jsem v další subkapitole analyzovala.

Zajímalo mě také, jaký je obecný názor v mém okolí k této problematice. Proto jsem realizovala doložený sociální výzkum.

Výsledek mého výzkumu byl překvapující, neboť přes pokrokovost názorů v rámci manželství byla nejčastější odpověď zamítavá vůči vytvoření

předmanželské smlouvy. Toto dále rozepisují v kapitole „Sociální výzkum v oblasti dané problematiky“. Celá práce byla velice zajímavá především z praktické části.

6. Summary

In my Bachelor Work I focused on the issues of legal adjustment of common property of spouses. This topic aroused my interest due to the growing divorce rate in the Czech Republic and abroad, which is proved right at the beginning of my thesis in the theoretical section.

I consider the arrangement of future property relations very important also due to fast pace of indebtedness of the Czech and European households, since debts are often the stumbling block in common property settlement.

I divided the entire work in a theoretical part which provides the explanation of the substance, content, origin, history and extinction of common property of spouses. I also tried to characterize the juristic step of narrowing the common property of spouses as one of the possibilities of exclusive possession of one of the spouses. Since common possession of spouses relates to and utilizes general principles for use and handling objects, I focused partially also on this topic for better understanding of the entire area. Substantial part of the theoretical section was also the phase of settlement and legal regulation which is applicable to this topic.

In the second part I introduced specific cases of issues originated in this area. As a source I utilized the environment which I am personally familiar with and also internet where these issues are dealt with in various law centres.

In the third chapter of my Bachelor Work I focused on a specific example of legal regulation of common property of spouses. I used an example of a prenuptial agreement which I analysed later in the next sub-chapter.

I was also concerned about the general opinion on this topic in my neighbourhood. Therefore I conducted the social investigation attached.

The result of my exploration was surprising since, despite the progressivism of the opinions on marriage, the most frequent reply was denial against conclusion of a prenuptial agreement. This finding is further broken down in the chapter "Social investigation in the given sphere". The entire work was very interesting, especially the practical part of it.

7. Přehled použité literatury

1. Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo historie, současnost a perspektivy. 2.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s.73.
2. Schelleová, I., Schelle, K. Civilní kodexy 1811-1850-1964. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2006, s. 253.
3. Randvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva. Praha: C. H. BECK, 1999, s. 45.
4. zák. č. 40/1964
5. Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 225.
6. <http://www.czso.cz/>
7. <http://zakony-online.cz/?s15&q15=all>
8. <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcanzak/>
9. <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/dprij/>
10. Základy práva pro střední a vyšší odborné školy, 6., doplněné vydání, Šíma/Suk, nakl.: C.H.BECK, 1997,
11. Společné jmění manželů a podnikání. Brno: Computer Press, 2006

